

ÁLLATOK VÉDELME.

A kolozsvári Állatvédő-Egyesület havi közlönye.

Szerkeszti:

ÉBER ERNŐ.

Kéziratok a szerkesztő nevére Deák-Ferencs-utcsa II. sz. kéretnek. Előzetések és pénzkiadományok az egyesület pénztárosa Virányi István úr (Hosszú u. 9 sz.) czimére intézendők	Tagoknak tagsági díj fejében jár Előfizetési ár Egész évre — — — — 2 kor. — áll. Fél évre — — — — 1 kor. — áll. Számonként — — — — — kor. 20 áll.
--	--

VII. évfolyam. Kolozsvár, 1902. december. 10. szám.

TARTALOM: Állat és ember. *Sajó Károly*. — Magyarföldi állatregék. *Hanusz István*. — A Turcsi kutya. — *Állatvédelem és állatvilág*: A verebek emlékező tehetsége. — A kedvencz kutyaért. — A madarak repülésének magassága. — Madárvédelem Montenegróban. — 1902-re újabban befizetett tagsági díjak névsora. — Kérelem.

Állat és ember.

Furcsa vitatkozások járják még mindig a természetbölcséleti irodalomban. Az ember, ha végig gondolja azokat; igazán olyanoknak találja, mint mikor a régi századokban a fölött vitatkoztak, hogy egy dogmatikus szót „*homoiúziós*”-nak, vagy „*homoiúziós*”-nak kell-e írni? Napjainkban is még mindig kísért az a meddő kérdés, vajjon az állatoknak *eszik* van-e, vagy *ösztönük*? Pedig szó-játék az egész. Az ész és az ösztön az idegrendszernek egyformán működő folyamatai. Senki sem tud a kettő közt határt vonni. Senki sem tudja megmondani, hol szűnik meg az ösztön és hol kezdődik.

Az egészben csak az az igaz, hogy az állat- és embervilágban a legkezdetelegesebb idegműködésektől kezdve az emberi lángelmék legmagasabb nyilvánulásáig fokozatos és ugrás nélkül való átmenet van. Az egyszerű pigmentsejntől kezdve az emberi művész szeméig, mely a

tárgyaktól jövő sugarakat az agyvelőben gondolatokat keltő képekké dolgozza föl, épen olyan szakadatlan az átmenet, mint a külső ingerlésre való kezdetleges összehúzódástól kezdve az emberi műveket alkotó legkiválóbb munkáig.

És épen így vagyunk a gondolatokkal is. Hogy a magasabb rangú állatok gondolkoznak, ki tagadná? A kutya, a ló az elefánt, nem gondolkoznak? A ki nem a városi szalonokban filozofál, hanem künn is körülnéz a természetben, lehetetlen, hogy a gondolkozó képességet ezektől az állatoktól elvitassa. Például fölhozom ezt az esetet. Van egy hosszú, bozontos szőrű, fekete kutyám. Ez szeret bennünket elkisérni, ha a pusztáról a faluba megyünk. Néha megengedjük neki, hogy utánunk jöj-jön, máskor nem. Különösen azt nem szerettük, ha egy szomszédos úri házba jött velünk, mert ott másik, szintén nagy és fekete házörző kutya volt és ha a kettő összetalálkozott, mindig véres verekedés lett a vége. Azért, ha oda mentünk, mindig lehetőleg úgy intéztük a dolgot, hogy a mi kutyánk észre ne vegye. Azt tettük tehát, hogy a cseléddel kenyeret adattunk neki apró adagokban, hosszabb ideig, a ház déli oldalán, mialatt mi az éjszaki oldalon eltávoztunk. De két három eset múlva tisztában volt a fogással. Azontúl, mikor már a ház másik oldalán kenyeret adtak neki, megette ugyan, de mihelyt elfogyott, utczu neki, eliramodott a faszorba, melyen rendszeren elmenni szoktunk. Később, mikor már kenyérrel akartak rászedni, egyszerűen lesbe állott a másik oldalon. Azután megpróbáltuk bezárni. De ez is csak egyszer sikerült. Később, mikor már látta, hogy öltözködünk, semmiféle étellel és hivogatással nem hagyta magát bezárható helyiségbe csalni. Megpróbáltuk azután kődobásokkal, revolverlövéssel visszaterelni, mikor utánunk jött. De ez sem használt Bizonyos distáncziát, va-

lami 30- 40 lépést tartott mögöttünk és úgy járt utánunk jó távol; ha megállottunk, ő is lefeküdt, ha elindultunk, ő is megint tovább indult. Ha vertük, lefeküdt a földre és inkább agyon hagyta volna magát verni, hogysen viisszaszaladjon. Hanem azt bizony megtette, hogy elszaladt -- előre.

Az volt a szokása, hogy a ház előtti aszfaltra feküdt és onnan figyelte meg, hogy öltözködünk-e? Egy alkalommal, hogy észre ne vegyen bennünket, különösen nagyon vigyáztunk. A függönyöket leeresztettük és úgy öltözködtünk. Az ajtókat csendesen nyitottuk és zártuk az éjszaki oldalon, a merre kimentünk és a függöny széle mellől megnyugvással láttuk, hogy a kutya csendesen alszik a ház déli oldalán álló kerti asztalon. Letette a fejét mellső lábaira és még csak föl sem pislantott. Mikor a fasorba mentünk, körülbelül egy kilométernyire, többször visszanéztünk. A kutya nem jött utánunk. Menynyire meg voltunk azonban lépve, midőn ismerőseink szalonjába belépve, az átellenben levő üvegajtón a verandáról már a mi Labanczunk-(ez a neve) nevetett be a szobába. Határozottan nevetett; hiszen a kutyák nagyon jól értik, hogyan kell nevető ábrázatot vágni. Hallottuk azután, hogy a kutya már vagy tíz perczel előttünk érkezett meg és valósággal bejelentett. Ebből az esetből, melyet itt, a hol lakom, az egész intelligencia tud, a következő tények tűnnek ki: 1. A kutya tudta, hogy el fogunk mi menni; észrevette, mikor a függöny mögül megfigyeltük. 2. Hogy ne alkalmatlankodjunk neki, *tette magát, mintha aludnék* és semmivel sem árulta el, hogy észrevette készülődéseinket. 3. *Mivel nagyon elővigyázók voltunk, ebből tudta, hogy oda fogunk menni, a hol a másik kutya lakik, melylyel mindig össze szokott veszni.* Mert ugyanaz az út vezet valamennyi itteni ismerőseinkhez is, de ő egyikökhöz sem ment, csak azokhoz, a kikhez

menendők voltunk. 4. Nem utánunk jött. hanem egy másik kerülő úton, melyet sohasem használunk; és nyomban utánunk kellett indulnia és vágatva haladnia, hogy annyira megelőzött.

Már ez az egy eset is bizonyítja, hogy némelyik kutya mennyire tud okoskodni. Mert bizonyos az, hogy ugyanannak a fajnak keretében is vannak olyan egyének, amelyek a gondolkodás semmi jelét sem árulják el, míg mások messze kimagaslanak fölöttük.

Az ember, a mig csecsemő, legalább az első hónapokban, nem gondolkodik, hanem egészen ösztönszerűleg tesz mindent; nem azt mondom, hogy általában úgy, mint az állatok, hanem azt, hogy: *úgy, mint a nagyon alsórendű állatok*. Mert a kis gyermek, születése után az első hónapokban, olyan kevés értelmiségről tesz tanúságot, mint a legtökéletlenebb halak, vagy még ezeknél is tökéletlenebb állatok. Később, egyes kedvezőbb napokon. föl-fölvillanik bennük egy-egy perczre az intelligencia, hogy azután megint — esetleg napokon át — szüneteljen. Ilyen kedvező napokon azt mondjuk: „Ma nagyon okos volt a kis baba.“ Az értelem föl-villanásai a fejlődés folyamán egyre sűrűbben jelentkeznek, mig végre nem ugrásszerűen ékelődnek már belé az értelmetlen, ösztönszerű idegéletbe, hanem az ébrenlét egész időszakát maguk töltik ki. A tehetetlen kis babából okos gyermek lesz — ha lesz; mert bizony nem valamennyi lesz az.

Ki tudná megmondani, hogy a gyermekben melyik napon vagy melyik órában szűnik meg a tisztán ösztönszerű élet és kezdődik az értelmi élet. Lehet-e a két állapot között éles határvonalat húzni? Vagy lehet-e egyáltalában batárt vonni köztük?

Nem lehet.

Mert a fejlődés fokozatos és a legalantibb életfokból megszakítás nélkül tart az átmenet a legmagasabb

szellemi életig. Ugyanaz, az ember, a kit ma zsenialitása miatt megcsodálnak, valamikor protista életet élt, vagyis csak egy sejt volt. Ebből a legkezdetlegesebb állapotból, mikor az idegrendszernek még nyomával sem rendelkezett, emelkedett föl, nap-nap után, hét-hét után, a hónapok és évek folyamán először az idegélet legelső nyomaihoz, majd a tisztán reflex-működések stádiumáig, később az ítélő és következtető állapotig és férfikorában az egész mindenség fölött végigpillantó filozofia magas latáig. Az egyes stádiumok között nincsenek megszakítások; az idegélet fejlődése éppen olyan szukcessziv, mint a kupnak egy pontból kiinduló tágulása.

És egy embernek ilyenét fejlődése *képt nyújtja az egész állatvilág fejlődésének*. Tökéletesen haszontalan papír- és tintafogyasztás, keresni a határvonalat azok között az élő fajok között, a melyek még nem tudnak gondolkozni. Mert ilyen határ nincsen! És a ki eféle üres szóbeszéddekkel találkozik nyomtatott papiroson, legokosabban teszi, ha el sem olvassa, hanem csupán azt mondja, hogy: „*a természetben nincsen ugrás*“ és napirendre tér a dolog fölé. Igen „*a természetben nincsen ugrás!*“ Az ókori kiváló elméknek volt ez már filozofikus alapelvük és mindenki, a ki a természetet megfigyelte, kénytelen belátni igazságát. És épen a mindenségnek ezt a sarkalatos fejlődési szabályát akarják még most is némelyek eltagadni.

És miért? Talán „*az emberi méltóság*“ megóvása végett? Ugyan, ugyan! *Az emberi méltóságot senki sem veszi tagadásba, ott a hol megvan.* De az emberi méltóság nem általános valami, hanem csak az emberek egyrészének tulajdonsága. Sőt azt mondanám, hogy kevés olyan ember van, a ki igazán rendelkezik emberi méltósággal. Az emberek nagyrészének idegélete még mindig nem emelkedett az állati idegélet fölé. Az igazán emberi, a

kizárólagos emberi kriterion tulajdonképen az *általánosításban* van; vagyis a tárgyak és jelenségek áttekintésében, összefoglaló igazságok és törvények megismerésében és okszerű alkalmazásában. A pusztán epirikus, mondjuk: „praktikus“ ügyeskedés megvan az állatokban is. A *theoria*, a *filozofia* azonban — úgy hiszszük — csakis emberi idegrendszernek lehet eredménye s nem is minden emberé, hanem ez idő szerint még csak az emberek egyrészeé.

Nem megszólásképen mondjuk ezt. Hiszen szerethetünk mi olyan embereket is; kiknek egész élete még mindig csak az állati tevékenység nivójáig ér; sőt néha jobban szeretjük őket, mint magunkat. Valamint szerethetünk állatokat is — épen mi, a kik nem tartjuk mindig nyelvünkön az „emberi méltóság“ frázisát. Hát vajjon a csecsemő nem tisztán állati életet él-e? És épen azért, mert még nincs benne kifejlödve magasabb értelem, mert még tehetetlen, azért óvjuk, gyámolítjuk, ápoljuk, sőt a szeretet legmagasabb nyilvánulásaival vesszük körül.

(Vége köv.)

Sajó Károly.

Magyarföldi állatregék.

Irta: Hanusz István.

Népszellem, népjellem, meg a teremtett dolgok jellemző tulajdonságainak éles megfigyelése nyilatkozik meg a mesékben, regékben, melyeket az embernek, a föld népének gyermekded észjárása vagy költői ere a természet három országa egyes tárgyához fűz. Esetleg ős-pogány vallási fölfogás is keveredik azokba a bálványozó istentisztelet maradványaihoz. Egybefonódik bennök az ásvány-, növény-, állatország szinte rendszertelenül, — de itt csak az állatok tulajdonságaiból kiindult olyan regékből kötünk csokrot, a mely képzeleti termékeknek a Magyarföld szülőhelye. A magyar nép jósló állatainak névsorát összeállítja Kandra Kabos

„Magyar mythológiá“-ja a 154—162. lapon, de azt itt kiaknázatlan nagytuk. A magyar nép szent madarairól Ipolyi püspök szól „Magyar mythológiá“-ja 72., 78., 239., 244—248. lapján, de azt az ereklyét sem mertük avatatlan kézzel érinteni.

Gömöri Rozsnyó mellett azt tartja a nép, hogy a ki Szent György nap éjjelén vadmacskát lát a mezőn, megnyeri a nagy lutrit.

Felső-Magyarországon az a néphiedelem, hogy olyan juhászból lesz a farkas, a melyik kegyetlenül üti-veri a nyáját és a mint farkassá vált, akkor is mindig utánok ólalkodik. Nem meri a tót pásztorfiu a farkas nevét emlegetni, hogy meg ne jelenjék az, mert hamar a kertek alatt kullog.

A farkassá változás regéje a románok között is él. Némely ember addig űzi őt, míg mint farkast agyon nem űtik, vagy tüzes vassal keresztet nem sűtnek a hátába, hogy az olyan mulatságtól elmenjen a kedve. Egyszer egy oláh a feleségével szénát boglyázott s mikor az asszony belefáradva, a félig kész boglyán lepihent, elment a férje az erdőbe, de mig távol volt, egy bős farkas jelent meg, körülugrálta az ijedt asszonyt és megtépte piros katrinczáját, de utóbb ott hagyta. Mikor eljött a férj, panaszkodott az asszony, mi történt vele. Elnevette magát az ember, de ime fogai közt ott voltak a piros foszlányok, a miről megtudta az asszony, hogy a férje volt az elváltozott farkas.

Szól a ruthén rege a szakállas farkasról is, a melynek alapját egy mo, orva pásztor szokta felölteni s a vidék népét ijesztgetni. Egy izben a tulajdon feleségét vette üzöbe, a mint az épen ételt viit neki az erdőre és megtépte, de az asszony futással menekült. Mikor a nyájhoz ért, férje már emberi alakban várta őt, elfogyasztotta ebédjét és a fejét a felesége ölébe hajtva elaludt. Borzadva vette észre az asszony, hogy férje fogai között az ő ruhafoszlányai vannak, hogy férje a szakállas farkas, elvágta tehát késsel a nyakát. Az pedig vonaglásában szétrugta ott a sziklákat s azok ma is vad rendetlenségben hevének a tájon szerteszét.

Erdélyrészben a malomvizi románok azt regélik, hogy papfiuból lesz a medve, húsát az igazhitű román nem is eszi; babonás irtózáttal viseltek a medve iránt, sőt ünnepnapot is szentel neki az évben, hogy barmait meg ne támadja, a kukoriczát meg ne csufolja. A medvebocsot azonban örömetst elfogja, tánczra:anítja, hogy vele kenyeret keressen.

Mikor Krisztus urunk az üldözői elől menekült, zugó partokhoz ért, a melynek haragos vize az utját állotta. Ott közel legelészett a ló, meg a szamár. Megszólítja Jézus a lovat, hogy vigye át, de mivel jó volt a fű, zsenge a farügy, sajnálta ott hagyni a ló, megtagadta a szolgálatot. A szamár ellenben készségesen engedelmeskedett. Ekkor oivasta rá az ur a lóra, hogy bármennyit eszik is, mindig éhes maradjon, — a szamár ellenben képes legyen tüskön-bokron, pusztá tarlón is megelégedésig jóllakni. És a szamár hátán azon szolgálata emlékeül huzódik végig a keresztet ábrázoló csik, mely egyhangu szürke színű gunyáját ékesíti.

Még a madarak is Jézus üldözői pártjára állanak; mikor bokorban rejtőzik, árukkodva beszél a galamb: bukorba, bukorba; mikor onnan menekül, sivalkodik a fűrj, hogy: ott szalad, ott szalad; megszólal a bibicz is, hogy buvik, buvik; csak a dalos pacsirta hívogatta másfelé az üldözőket. Bünhődnek is a gonosz madarak, egy sem tud szépen dalolni és magasba repülni, az csak a pacsirta jutalma, hogy tud földre szállni, égbe röpülni és röptében szépen énekelni, öröm látni őt és hallani. Megirta ezt Gyulai Pál »Krisztus és a madarak« című költeményében.

Mikor Krisztus a Keresztfán függött, csak két madárka szánta meg. A töviskoszorútól szeretné megszabadítani az egyik, erölködik, bibelődik szegényke, de egy hegyes túske a fehér mellébe szur előnti a piros vér, azért viseli annak a jelét a mellén ma is a vörösbeqy. A másik szögeket iparkodik kihuzni, kinlódik hasztalan, legörbül a csöre és az a keresztcsörü madár.

Szépen szinezi a székely népmonda a keresztcsörü madár regéjét. Mikor, ugymond, Krisztus urunkat fölfeszítették; eljárta a Szüzanya a madarakat, szedjék ki a szögeket szent fia keze és lábaiból, de mindenik madár lelt valami kifogást, a miért nem teheti. Csak egy kopott kis szárnyas fogadott szót és addig feszegette a nagy szögeket, mig mind ki nem huzogatta, de elgörbült a csöre kávája, a tolla meg vérfoltos lett. Csufolta amiatt a kakuk, de megáldotta az irgalmas kis jószágot a Szüzanya s azóta görbe csörrel, szép piros pettyes gunyában vigan szedegeti a fenyőfa-toboz mélyen fekvő magvait, a kakuk pedig örökké ijedezve bujdos az erdő sűrűjében, mint a gonosztevő.

A tyukot Szent Péter az égbe vitte s az ott is csirkéket költött, ugy tartja a szegedi nép regéje; mióta pedig Krisztus urunk szabadon bocsátotta őt, ott kapargat az égen s az a fias-

tyuk csillagkép, melyet szívesen néz éjszakánként a pásztor-ember.

Székely találmány a teknősbéka regéje.

Utja közben megéhezett Krisztus urunk s betért egy falu- végi házba, hol egy szász asszony kenyeret sütött. »Ha kiszült, majd eljövök érte,« mondá az Ur és kiválasztott egy szép nagy szakajtóst. Sajnálta odaadni a szász asszony, teknő alá dugta és hitvány kis cipőt tett az ur elé, azzal a mondással, hogy nagyon összesült. Ekkor Krisztus urunk így szólt: »Nőjjön a teknő a h tadhöz, légy teknősbéka, mely azt mindig magával hordozza.« Kimászik azonban teknőjéből éjjelenként a szász asszony és megrontja olykor a mások tésztáját.

A békák fejedelmnöje »nagy békaasszony« nevet visel és palotája a Garam vize alatt van; megjelent ott komakép egy szegény asszony is és a mely szemetet onnan titokban elhordott, mind arannyá és ezüstté változott. Azt hiszi a nép, hogy a ki Szentgyörgy nap előtt levélbékát fog és azt az inge alól ejti földre, nem lesz az hideglelés abban az esztendőben.

Nagy vitában van a göcseji palócz a Szentgyörgy nap előtti lelt kigyóval. Aki annak a fejét levágja, visszatér a zsebébe ki- adott ezüst- vagy rézpénze mindig; a ki az efféle kigyót kézbe fogja, erőt nyer tőle, hogy meggyógyithasson a kezével minden- féle torok és nyakfájást. A mely asszony annak a fejét apró jöszága vályujába teszi, annak a csirkéi közül a kánya egyet sem visz el. A ki Szentgyörgy nap eleven kigyót csak lát is, egészséges lesz abban az egész évben, de ha döglöttbe botlik, betegeskedni fog; hasznos pedig az oly kora évszakban agyon- vert kigyó fejét a háló pupjába tenni, bő hálásza ot biztosít az, kell azonban hozzá Szentgyörgy nap előtt fogott pillangó is.

A ki az olyan kigyó fejét ezüst pénzzel szeli le és magával hordja, szerencsés lesz az adás-vevésben. Ha olyan kigyót meg- főznek, az eltett vize hasznos lesz a disznó-betegségek ellen. Ha pedig ilyenkor több kigyó van együtt, követ fujnak azok, a mely drágakő és szerencsés lesz az az ember, a ki el meri előlük venni. A melyik kigyó ekkor megszólal, kincses helyre tudja az embert vezetni, de a talált kincs helyére oda kell őt tenni.

A harkányi hegy legmeredékebb oldalán vízmocsáros mé- lyedésben »zumak« kigyók delelnék s a háborgatóikat nyomórud- nyi farkukkal irgalmatlanul elverik. Ezt mondják ott a hegy al- ján, de nincs ember, a kit e kigyók elverték, vagy a ki azokat

csak látta is volna. Czigány rege szerint feljön nagyhéten a mogyoró kigyó a mogyoró-bokor tövéhez, holott egyébkor 100 mértföldnyire tartózkodik alatta; a ki szerencsésen megfogja, mikor a kigyó harmatot iszik, annak a kezében aranyvá lesz a kő. (◀Természet.▶)

A Turcsi kutya.

Eötvös Károly írja le, hogy valamikoriban a befagyott Balaton kemény jegén valami pörös határt kellett a hatóságnak megállapítani. Mérnök, esküdt, a pörös halászgazdák, meg a Turcsi kutya »kiszálltak.« A mérnök nagy czeremoniával fölállította ördögös masináját. Nem is volt benne hiba.

«... Ez alatt az idő azonban gondolt egyet s olyan köd ereszkedett le, hogy nadrágszíjat lehetett belőle hasítani. Minden ember zsebbe tette a pipáját, mert nem lehetett látni a pipafüstöt. De a mérnök nem látta a ködöt.

Mert ő csak a messzelátóba nézegetett. Háromszor is megtörülgette zsebbevalójával az üveget is, saját szemét is, de azért csak nem látott semmit. Végre szól egyet:

Nem látom a célpontot.

A kajári halászgazda felel rá:

Ehhez az.

Dühbe jön a mérnök, fölegyen eszik, összeszidja a halászgazdát, mert beszél olyan szamárságot, mit ért ő a háromlábú masina útkához? Abban kell valami hibának lenni.

A halászgazda ártatlan képpel felel:

Megkövetem szépen a téns mérnök urat, én paraszttészszel úgy gondoltam, hogy a köd miatt nem lát.

Akkor néz körül a mérnök. Akkor veszi észre a ködöt. S akkor veszi észre, hogy úgy érzi magát, mintha abrakostarisznya volna a fejére huzva. Se eget, se földet nem lát. Hogy láthatná tehát a Bálint koma diófaját egy mérföld távolságban?

— Most már meg kell várnunk, míg a köd felszáll.

Ez volt a mérnök ur véleménye. Érett megtontolás után mondta ki, a mikor kétszer-háromszor megfordult saját tengelye körül s egyebet ködnél nem látott. Az esküdt ur más véleményben volt.

— Én pedig azt meg nem várom, míg felszáll a köd. Sőt e mai helyszíni tárgyalást el is halasztom valamely más napra.

A síófoki halászgazda megint más véleményben volt.

— Pedig aligha meg nem kell várnunk a ködnek tisztulását, tekintetes uram, — én a magam részéről ugyan innen el nem indulok, mert én meg nem mondom ebben a ködben merre föl, merre alá?

Nosza elkezdett e szóra a mérnök ur káromkodni.

— Hejh, a ki teremtette, ez már az okos észrevétel. Nézzük csak a mappát: hol is volnánk mi e pillanatban?

Ott volt a mappa a vármegye huszárjának hóna alatt. Kettő is, nem egy. Bádogtokba mind a kettő. Két halászlegény már régóta vivódott a fölött: mi lehet az? Kürt-e, trombita-e, hurkatöltő-e? Most sült már ki, hogy mappa. Abban van a síófoki határ, meg a balatonfő-kajári határ. E csodára csóválták a fejüket, de nagyon.

De hiszen bölcshozatott mérnök: kioldhatod te annak a toknak kötelékét, leveheted te annak sapkáját, kizárhatod te abból a térképet, megnézheted te azon, merre van hegye, merre van tolla a nyílveszőnek, merre van észak, merre van dél: nem értesz te abból semmit. Kinevet téged azért a kajári halászgazda.

Most ugyan még csak a bajusza alól nevet s azt is halkán teszi. Még vár kevés ideig.

Nézik a térképet keményen. Mérnök, esküdt, patvarista, községi jegyző. Körül-körül tekint a mérnök a körben: nem nevet-e valamelyik paraszt? Nagyon kapóra jönne valakit összehozni. Mert, hogy a térkép a köd ellen mit se használ: azt most már ő is belátja. Kérdi a patvarista:

Hát a tájirányzó, urambátyám? Erre a szóra jön még csak haragba a mérnök. Tízszor is megtapintotta ő már minden zsebjét. Eppen csak a kompaszt, a tájirányzót felejtette otthon. De minek is hozta volna el? Nem volt ő neki tengerész még az öreg apja sem, nem is Atlanti-tengerre indult. Ő el új világokat fődözni fel, csak egy rongyos sommás repozícióra hívták, oda pedig minek a tájirányzó?

Hiába volt minden haragja. A térképet újra össze kellett sodorni, a tokba beletenni, a tok sapkáját visszatenni s kötelékét bebogozni. Tartsa csak a huszár továbbra is a hóna alatt.

Még egyszer ráival a mérnök az emberekre.

Hát már senki se tudja a biztos utat Síófokra?

Bizony nem tudta azt senki. Egy kajári síheder kölyök még el is kezdett csufolódni.

Hogy tudhassuk mi azt, ha már az a háromlábu masina se tudja? —

Röhögtek rá. De most már a röhögés se hozta méregbe a mérnök urat. Valami nagy dolog kóválygott a fejében.

— Hiszen se hajlékunk, se ruhánk, se kenyérünk. Hátha ez a köd három nap, három éjjel meg nem mozdul?

— Bizony történt már ilyen eset tekintetes uram nem is egyszer. Így járt tavaly télen Maros: János is, a kis utczai takács. Be akart menni a halászkok elé. A köd megnyomta. Elbódorgott erre-amarra a jégen. A kalapja: no az megkerült, de ő neki azóta se híre, se hamva. Legjobb lesz nekünk itt a hóra lefeküdnünk, már aztán akármit ad az Isten. Valamikor csak felszáll a köd.

A kajári halászgazda csak ezt várta. Erre a szóra oda lépett a mérnök urhoz.

— Már én csak haza megyek, nem várakozom itt hiába; Isten megáldja tekintetes uram!

Még kezét is fogott a mérnök urral. Csak azután fordult a többihez.

— Adjon az Isten jó szerencsét kegyelmeiteknek is mind közönségesen. Majd holnap ilyenkor kinézek ide megint.

Intett a kajáriaknak.

— Csak nyomomba gyerekek, hogy el ne bóduljatok!

Megindult nyugodtan.

De nem nézhette ezt szó nélkül a mérnök.

— Hejh gazda uram, kedves jó barátom, álljon csak meg még egy szóra.

A halászgazda megáll, visszanez.

— Tessék parancsolni.

— Hát kelmed biztosan tudja az utat Kajár felé?

— Bizony nem tudom én.

— Hát hogy mer elindulni?

— Mert tudja a Turcsi.

— Ki az a Turcsi?

Hát a kutyám, ki volna más? Ugy volt bizony. Akkor vették csak észre a kutyát.

Idomtalan, maszatos képű, kóczos szőrű eb. Valami korcs. Az apja bizonyosan kuvasz volt, az anyja aigha nem püli. A mi onnan bizonyos, hogy hol az egyik füle állt fel, hol a másik. A mihez pedig rendszeren csak az agár, meg a püli ért. Hanem két fekete szemében csak úgy égett az okos elme. Holmi vásott kölykek akárhányszor mondták, hogy több az esze annak az ebnek, mint az öreg birónak. Az igaz, hogy az öreg biró a pinczeszeren néha több bort szokott inni, mint a hogy illendő s ilyenkor bolondokat beszélt, a mit a Turcsi soha sem csinált. De azért mégis Isten ellen való vétek így beszélni.

Ott üldögélt már a Turcsi régóta a gazdájának csizmaszára mellett. Figyelemmel hallgatta az emberek beszédét s komoly részvétellel kísérte a szegény mérnök ur tépelődését. A mérnök urat ugyan még eddig nem ismerte, de azt már látta a szeméről, hogy a ködhöz semmit sem ért. A háromlábu messzelátó eleintén némi aggodalmat keltett benne, de a mikor látta, hogy se nem rug, se nem harap: azután rá sem nézett többé. Kutyába se vette. De azzal kezdettől fogva tisztában volt, hogy se ő, se gazdája kint nem tölti az éjet a jégen. Ámbár ő ettől sem félt volna nagyon, mert jól érezte, hogy a Marcsi tatársznyájában még elég kenyér, szájonna bőrke és sonkacsont van. A míg az emberek beszédét s a mérnök ur káromkodását hallgatta: az alatt éber figyelemmel kísérte gazdája arcát, szemét s minden mozdulatát is. Csak azt várta: mikor szól, vagy mikor int neki a gazda. A szót is megértette intés nélkül, az intést is megértette szó nélkül. Ilyen derék kutyá volt az a Turcsi.

Végre csak kimondotta a gazda: induljunk haza felé.

A Turcsi előre futott a ködben, egy perczig szaglálódott s azután visszajött. Odaállt a gazdája elé s megindult az akarattyai lejáró irányában. Minden perczben vissza-vissza nézett, hogy gazdája egyenesen követi-e? Egyszer egyik legény ferde irányban lépett ki valami ok miatt. A Turcsi rögtön rendre utasította, néhány ugató hanggal megintvén őt, hogy ne bolondozzék, mert különben a jégen hagyja.

Olyan egyenesen kivезette a tekintetes bíróságot s az érdemes csapatot a partra: nincs az a hajóskapitány, vagy csillagvizsgáló, a ki ezt jobban megcselekedte volna. S azt hiszik talán, hogy ezt neki valaki megköszönte, vagy őt azért valaki megdícsérte, megsimogatta? Senki ezt nem cselekedte.

Igaz, hogy a Turcsi nem is várt köszönetet.

De arra se számított, hogy a mikor a parton egy perczig ott lábatlankodott a mérnök ur mellett, őt oldalba rugja a mérnök ur s azonfelül e szóval illesse:

— Czoki innen!

Azonban eltúrte ezt is szónéikül, az eszéhez értette a mérnök urnak s hosszas tapasztalásból azt is jól tudta már, hogy a világ háládatlan, csak a kutya háládatos.

Hanem gazdája nem túrte el szó nélkül.

Mert a mikor nagy keserves zihálás közben fölértek az akarattyai csárdáshoz s a mérnök ur a halászgazdától elvált, a halászgazda megemlékezett ugy önmagában arról, hogy a mérnök ur mily nagyon lenézi a tudatlan, tanulatlan parasztot s azért igy bucsuzott el tőle:

— Ha nem vétenék szómmal tekintetes uram, mondanék valamit.

— No csak hamar; hamar jó ember, mert fázom.

— Hát csak azt mondanám tekintetes uram, hogy ha már a parasztot megveti: a kutyáját becsülje meg. Mert szentháromság-egy-örök-isten ugy segéljen bennünket, hogyha az a rongyos paraszt kutya nincs velünk, a tekintetes uram fejét néhány nap mulva már ott a jégen hollók, varjak kopogtatják.

Az a rongyos paraszt kutya megértette gazdájának minden szavát. Oda állt gazdája elé s orrát, fejét oda dörzsölte gazdája hideg kezefejéhez. Az a hideg, durva paraszt kéz ekkor végig simogatta a kutya fejét.

Hejh, milyen jó kedvet csinált ezzel annak a kutyának. Ugrált, futkározott, farkát csóválta, majd egyenesen feltartotta a Turcsi. Örömében hanyatt feküdt s vihogva belehentergett a hóba. Mikor a havat lerázta magáról: minden inek tele szórta vele szemét, száját. Olyan boldognak érezte magát, mikor látta, hogy mégis van elismerés a világon.

Hanem a mérnök urra rá sem nézett.

Sőt a mikor felült az a csárdás kocsijára, hogy Sió-Fokra menjen s a kocsi megindult: akkor már meg is ugatta paraszt

kutya természetéhez képest. Vajjon kutyaugatás volt ez? Vagy egy kissé érdes szemrehányás, mintha azt mondta volna; köszönd a gazdának tudós ember, hogy megszabadítottalak. Ha gazdám ott nincs: bizony ott hagylak a jégen.

Nincs igazad, Turcsi.

Az a mérnök nem rossz ember. Ismertem jól öreg korában. Ott volt Háza Balaton-Füreden a nagy Szentgyörgyi—Horváth-villa nyugati tövében. Nem utálta az a parasztot, sőt szerette a szegény embert. Hanem lásd Turcsi, sok rossz szokás van az emberek között a világban, a mit te ott Balaton-Fő-Kajáron talán nem is ismerhetsz eléggé. Te nem tudhatod jól, hogy minden házmester patvarkodó, minden pallér durva s minden földmérő és vízmérő mérnök goromba. Eltanulja főnökétől s megszokja már fiatal korában, hogy a lánczhuzó, karótartó és talicskatoló munkásokhoz sohase legyen jó szava s minden szavát parancsoló, káromkodó kemény hangon ejtse ki. S a hogy megszokta munkásaival; később aztán úgy beszél minden kis sorsu emberrel. Ugy beszél a te gazdáddal is Turcsi. Bocsáss meg hát neki Turcsi s ha majd jön a második tárgyalás ott a jégen: mentsd meg őt jó szívvvel akkor is.

A jó nevelés és a jó társaság adja meg a jó modort. És az ember szeretetet.

Jó modor és emberszeretet kell ahhoz is, hogy az állatot szeressük s téged Turcsi oldalba ne rugdajjunk. Akkor volt csak vétkes ember a mérnök ur is, mikor téged oldalba rugott. De ez is csak a rossz szokás munkája. Azt gondolta, hogy lánczhuzója voltál. De ebben mégsem mentegetem előtied. Mert valamint az emberrel nem szabad úgy bánni, mint a kutyával: annál fogva a kutyával se szabad úgy bánni, mint a lánczhuzóval.

Száz szónak is egy a vége Turcsi. Ha az a mérnök ur nem is volt rossz ember: azért beismerem, van elég rossz ember a világon. De rossz kutya is akad ám elég! Ezt meg te ismerd be Turcsi. Hogy a Turcsi beismerte-e ezt igazán vagy nem: biztosan megtudni nem lehetett, minthogy többé nem nyílt alkalma a mérnök urat megmenteni.

Állatvédelem és állatvilág.

A verebek emlékező tehetsége. Eimer tanárnak anatómiai vizsgálatok céljából szüksége volt számosabb kis madárra s minthogy nem akart erre éneklőket feláldozni, elhatározta, hogy a háza udvarán ugysis sokat alkalmatlankodó verebeket fogja összefogdosni. Beszerzett magának egy olyan madárfogót, a melyet különösen dicsértek és melyivel állítólag egyszerre sok kis szárnyast lehet megfogni. Ez a fogókészülék igen egyszerű

volt. Dróthálóból készült, hengeralakú kosár, körülbelül fél méter magas, fél méter átmérőjű és tölcsealakú teteje befelé fordult; tehát szerkezete a legközönségesebb egérfogóké volt. A fogó fenekére szórt búzaszemeket és az udvar közepére állította — s ez csakugyan bevált; nemsokára egy tucat veréb volt benne: repkedtek, de kiszabadulni nem tudtak. Feltűnés nélkül bevitte a fogót a házba, kiszedte belőle a szegény foglyokat és ismét az udvarba helyezte azután. Most már sokkal óvatosabban közeledtek feléje a verebek, de mégis rövid idő alatt megint kilencz veréb volt benne. Még egyszer megismételte a kísérletet, — de most már hiába, több veréb nem fogódott meg. Másnap sem s utóbb egyáltalában nem, habár mindig találkoztak verebek, a melyek észre nem vették a csalit, de a többiek, kivált az öreg hímek, feltűnően óvták azokat és hangos lármával visszariasztották őket a drótkosártól. Éimer megvizsgálván a megfogottakat, azt tapasztalta, hogy csupa fiatal veréb ment lépre; ennek alapján megfigyelte az udvaron levő verebeket is s csodálkozására látta, hogy csak fiatal, tehát tapasztalatlan madár közeledett a fogóhoz; az öregek pedig oly szomorúan tapasztalván nehezen felnevelt családjaiknak megfogyatkozását, a légfeltűnő módon visszatartották a tapasztalatlanokat a veszedelemtől. Nem is ment bele azután egy sem. A következő esztendőben ismét próbát akart tenni a madárfogóval s oda állította megint az udvar közepére. Hiába azonban. Sőt télen, a mikor a hó miatt éhséget szenvedtek a szegény madárkák, akkor sem sikerült neki a drótkosárral csak egyet is fogni. Kilencz évig megismételte kísérleteit, azonban a verebek kerültek a fogót, melynek veszedelmes voltát egyszer megismerték; megmaradt a nagy veszedelem emléke közöttük, mint a hogyan él az emberekben a régi veszedelmek hagyománya.

A kedvencz kutyaért. Özv. Baumgartner Ferenczné körmenői lakos a múlt napokban a Rába partján haladván kis kutyájával, az a vízbe esett, mire a 82 éves nő utána hajolt, a Rábába bukkott és belefulladt.

A madarak repülésének magassága. A berlini nemzetközi zoológiai kongresszuson Lucanus összegyűjtötte azokat az adatokat, melyek arra a kérdésre adják meg a feleletét, hogy milyen magasan repülnek a madarak. Hergesell léghajós több felszállásakor meglepő magasságban bukkant madarakra. Egy ízben 300 m. magasságban talált egy sast, máskor 900 m. magasságban

látott két golyát és egy kányát. 1890. évi márczius 10-én 1000 m. magasságban egy pacsirtát, 1899. július 18-án 1400 m. magasan két hollót láttak a léghajósok. Ez adatok azonban kivételek, mert 1000 m.-nél magasabban ritkaság madarat látni, már a 400 m. fölött is igen kevés emelkedik föl, a legtöbb pedig nem száll magasabbra 400 m.-nél. A német ornitológiai társaság tanulmányozta a madarak magaviseletét nagy magasságokban. E célból léghajón galambokat vittek magokkal és 900—800 méter magasan bocsátották szabadon. Ha derült volt az idő, a madarak merőlegesen csaptak le a mélyebb rétegekbe, ha azonban felhők usztak a léggömb alatt, a madarak bizonytalanul röpködtek a léggömb körül, míg valami rést nem láttak a felhőtömegben, melyen át, mint a nyilak, szálltak a barátságosabb környezet felé. A borús idő nagyon megnehezíti a galambok tájékozódását. Tapasztalták, hogy 50 kilométernyire hazulról elbocsátva borús időben az első galamb 3 óra, a második 4 óra múlva érkezett meg, a legtöbb csak estére, noha már a kora reggeli órákban bocsátották őket szabadon. Szép időben 45 percz alatt otthon volt valamennyi galamb

1902-re tagsági díjukat újabban befizették.

Kolozsvárt :

Dr Gergely Sámuel.....	2 Kor.
Göllner Jánosné.....	2 >
Dr. Gyalui Farkas.....	2 >
Gyárfás Benedek.....	2 >
Hajós Gyula.....	2 >
Dr. Haraszthy Gyuláné.....	2 >
Haraszthy Jenőné.....	2 >
Herczegh Lajosné.....	2 >
Hory Béla.....	2 >
Karpt Gyuláné.....	2 >
Kuncz Elek.....	2 >
Lindtner Anguszta.....	2 >
Dr. Lóte József.....	2 >

Dr. Óváry Kelemenné.....	2 Kor.
Dr. Pisztory Mórné.....	2 >
Dr. Purjesz Zsigmondné.....	2 >
Dr. Reich Albert.....	2 >
Dr. Schneller Istvánné.....	2 >
Dr Széchy Károly.....	2 >
Székely Dénes.....	2 >
Dr. Szabó Dénesné.....	2 >
Szász Gerő.....	2 >
Tauffer Ilka.....	2 >
Tauffer Irma.....	2 >
Dr Tutsek Sándor.....	2 >

Virányi István,
az egyesület pénztárosa

Kérelem.

Tisztelettel kérjük úgy helybeli, mint vidéki kegyes pártfogóinkat, hogy csekély 2 korona tagsági díjukat, melyért kedves, általános elismerésben részesülő havi közlönyünket is kapják, mielőbb beküldeni, illetve nyugtájukat nyugtahiordónktól, ha azzal jelentkezik, kiváltani méltóztatassanak, hogy további működésünket a szegény állatok védelme érdekében akadálytalanul folytathassuk.

Br. Bánffy Zoltánné,
elnök.

Virányi István,
pénztáros.

